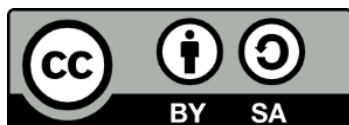


# Εφαρμογές Σχολικής Ψυχολογίας

## Ενότητα 8: Απόσυρση – ΔΕΠΥ - Γλωσσικές Διαταραχές - γνωστική τροποποίηση συμπεριφοράς

Βασιλική Γιαννούλη  
Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής



Ευρωπαϊκή Ένωση  
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ  
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΣΠΑ  
2007-2013  
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη  
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

# Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.



# Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.



Ευρωπαϊκή Ένωση  
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ  
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ  
*επένδυση στην κοινωνία της γνώσης*  
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ  
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΣΠΑ  
2007-2013  
πρόγραμμα για την ανάπτυξη  
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

# Απόσυρση

=ορίζεται ως η **αμυντική αντίδραση** – συνίσταται σε απόσυρση από κοινωνικές επαφές και συναλλαγές ή από απειλητικές καταστάσεις – στην ακραία μορφή της έχουμε **‘φυγή από την πραγματικότητα’**

---η παθολογική απόσυρση συμβαίνει πρωταρχικά στη σχιζοφρένεια & στην κατάθλιψη

---η κοινωνική απόσυρση αναφέρεται στην κατάσταση κατά την οποία το παιδί είναι μόνο του, **δεν αλληλεπιδρά με άλλους – κυρίως με τους συνομηλίκους**- ή αλληλεπιδρά με **μικρότερη συχνότητα** από τη φυσιολογική του ηλικία (Rubin et. al, 2003)

---έννοια ομπρέλα που περιλαμβάνει όλες τις μορφές μοναχικής συμπεριφοράς σε γνωστό ή άγνωστο περιβάλλον όταν είναι παρόν οι συνομήλικοι

# Απόσυρση

Σημαντική διάκριση ανάμεσα =

---**στην απόσυρση** – (η πράξη του να είναι μόνος) – από την κοινωνική παραμέληση ή την απόρριψη από συνομηλίκους

---στο **‘να είναι κάποιος μόνος’** και στο **‘να απομονώνεται από τους συνομηλίκους’**

---σε **συγκεκριμένους τύπους μοναξιάς** οι οποίοι μπορούν ή όχι να επιφέρουν αρνητικές κοινωνικές συνέπειες - στην περίπτωση που η απόσυρση ορίζεται ως **μοναξιά**

# Απόσυρση

Η έρευνα του Robin & Mills (1988) έδειξε σε παιδιά Β', Δ', Ε' τάξεις δύο τύπους – μορφές κοινωνικής απομόνωσης = **α) την παθητική-αγχώδη** (passive-anxious) απομόνωση και β) **την ενεργητική-ανώριμη** (active-immature) απομόνωση

---από τα ερευνητικά δεδομένα προέκυψε ότι η παθητική απομόνωση και στις τρεις τάξεις του δημοτικού εμφάνιζε σταθερή συσχέτιση ταυτόχρονα με την απόρριψη από τους συνομηλίκους, με εσωτερικές δυσκολίες και με την αρνητική κοινωνική αυτοαντίληψη, ενώ δεν σχετιζόταν καθόλου με εξωτερικά προβλήματα

---χαρακτηριστικά στοιχεία της παθητικής απομόνωσης που παρατηρηθήκαν στην Β' τάξη έτειναν να **προβλέπουν** την κατάθλιψη & την μοναχικότητα στην Ε' τάξη

# Απόσυρση

---η ενεργητική απομόνωση καταγράφηκε σπάνια και είχε ασταθή εμφάνιση - σχετιζόταν συχνότερα με την αρνητική συμπεριφορά, με την επιθετικότητα και με εξωτερικευμένες δυσκολίες

---(Rubin & Asendorpf 1993, Colan et.al., 1994, harrist et. al., 1997, Coplan and Rubin, 1998, Fujiki et. al., 2001) διέκριναν και περιέγραψαν 3 μορφές απόσυρσης -  
---οι οποίες αντιπροσωπεύουν τις συμπεριφορές που ομαδοποιούνται με βάση την ανάλυση παραγόντων και όχι το περιστατικό μιας συγκεκριμένης ατομικής συμπεριφοράς =

# Απόσυρση

- **μοναχική-ενεργητική απόσυρση**
- **επιφυλακτικότητα ή παθητική ανησυχία**
- **μοναχική παθητική απόσυρση**

## Μοναχική – ενεργητική απόσυρση =

**Τα παιδιά αποσύρονται επειδή αποκλείονται ενεργά από τους συνομηλίκους – η συμπεριφορά τους χαρακτηρίζεται από αισθησιοκινητική δράση με χωρίς αντικείμενα ή και μοναχική δραματοποίηση που παρουσιάζεται στο πλαίσιο μιας ομάδας**

**Π.χ. ένα παιδί με μοναχική ενεργητική απόσυρση μπορεί να υποκριθεί ότι είναι ναυτικός σε ένα σκάφος ενώ περιβάλλεται από συνομηλίκους που ασχολούνται με παρόμοια δραστηριότητα αλλά δεν αλληλεπιδρά μαζί τους**



# Απόσυρση

---αυτός ο τύπος συμπεριφοράς δεν εμφανίζεται συχνά στο ελεύθερο παιχνίδι αλλά είναι αξιοπρόσεχτος όταν εμφανίζεται

---για τον λόγο αυτό & επειδή συνδέεται και με την παρορμητικότητα και με την επιθετικότητα επισημαίνεται από τους ερευνητές ότι η ενεργητική-μοναχική απόσυρση συνδέεται με την απόρριψη των συνομηλίκων ακόμη και προτού τα παιδιά αρχίσουν το σχολείο

**Επιφυλακτικότητα** =

Αυτή η συμπεριφορά χαρακτηρίζει τα παιδιά που επιθυμούν να αλληλεπιδράσουν με άλλα παιδιά αλλά φοβούνται να το κάνουν –μπορεί να περνούν πολύ χρόνο παρατηρώντας τους άλλους χωρίς να συμμετέχουν στο παιχνίδι

## Απόσυρση

---ένα μεγάλο μέρος του χρόνου τα παιδιά αυτά εμφανίζονται να μην συμμετέχουν σε οποιαδήποτε δραστηριότητα –αυτή η μορφή απόσυρσης αντανακλά τη ντροπαλότητα στις επαφές με αγνώστους συνομηλίκους και την κοινωνική ανησυχία και το κοινωνικό άγχος στις επαφές με τους γνωστούς συνομηλίκους

---ο Asendorpf χαρακτήρισε **την επιφυλακτική συμπεριφορά ως αντιπροσώπευση μια πρόθεσης προσέγγισης –αποφυγής** στην οποία το παιδί θα επιθυμούσε να πλησιάσει τους άλλους αλλά συγχρόνως φοβάται να το κάνει

# Απόσυρση

----**βασικό χαρακτηριστικό της επιφυλακτικής συμπεριφοράς** είναι **η περίσκεψη στις νέες κοινωνικές καταστάσεις** – αυτός ο τύπος της περίσκεψης έχει συνδεθεί με την απόρριψη των συνομηλίκων σε ποικίλα κοινωνικά πλαίσια

**Μοναχική – παθητική απόσυρση** – ή - παθητική απόσυρση ή μη κοινωνική συμπεριφορά = **αυτά τα παιδιά εμφανίζονται να απολαμβάνουν τη μοναξιά**

---μπορεί να παίζουν ήσυχα με τα παιχνίδια ή να συμμετέχουν σε κάποια άλλη εξερευνητική και εποικοδομητική δραστηριότητα ενώ παίζουν μόνα

---**η απόσυρση** αυτή δεν είναι καθόλου **παθητική** –ο όρος παθητική χρησιμοποιείται =



# Απόσυρση

= σε αντιδιαστολή με τον όρο ενεργητική και είναι ατυχής

---αν και η μοναχική-παθητική απόσυρση

αντιμετωπίζεται αρνητικά από τους συνομηλίκους της πρώτης και μέσης παιδικής ηλικίας ωστόσο μπορεί να μην είναι τόσο καταστρεπτική όσο οι άλλες μορφές της απόσυρσης

--οι Nelson Rubin & Fox (2005) σε έρευνα που αφορούσε παιδιά που φοιτούσαν σε νηπιαγωγείο διαπίστωσαν ότι η μοναχική-παθητική απόσυρση που επέδειξαν τα κορίτσια δεν σχετιζόταν με κανένα χαρακτηριστικό στοιχείο δυσπροσαρμογής – αντίθετα βρήκαν θετικά στοιχεία προσαρμογής & λιγότερα εσωτερικευμένα προβλήματα, με υψηλότερη κοινωνική ικανότητα και με υψηλότερα επίπεδα σχολικής επίδοσης

# Απόσυρση

---αντίθετα στα αγόρια η συχνή επίδειξη μοναρχικής παθητικής απόσυρσης σχετιζόταν θετικά με μια ποικιλία δυσκολιών προσαρμογής

**Επομένως =**

**---η μοναχική-παθητική απόσυρση συσχετίζεται με την αυτοαντίληψη = ΣΟΣ**

**---η κοινωνική απόσυρση στην πρώτη παιδική ηλικία αποτελεί παράγοντα κινδύνου για δυσπροσαρμογή για αυτό θα πρέπει να προσελκύει το ενδιαφέρον σας για έγκαιρη παρέμβαση**

# Απόσυρση

Π.χ =

**Η Άννα 10 ετών** επαναλαμβάνει την Δ' τάξη λόγω των εξαιρετικά περιορισμένων δεξιοτήτων ανάγνωσης –έχει διαγνωσθεί ότι έχει μαθησιακή δυσκολία – η Άννα αισθάνεται μόνη στον κόσμο ακόμα και όταν υπάρχουν άλλοι άνθρωποι γύρω της –πιστεύει ότι δεν υπάρχει κανένας στον οποίο να στραφεί όταν χρειάζεται βοήθεια – δεν ξέρει πώς να αρχίσει μία συνομιλία με τους άλλους μαθητές – αισθάνεται έναν απελπισμένο πόνο βαθιά μέσα της και θέλει να έχει φίλους

**Ο Νίκος έφηβος 14 ετών** με ακουστικές δυσκολίες είναι πάντα ντροπαλός –πρόσφατα φαίνεται αποσυρμένος & βαριεστημένος και κάνει μηχανικά τις καθημερινές δραστηριότητες –αποφεύγει την κοινωνική αλληλεπίδραση και έχει σταματήσει να συναναστρέφεται τον μοναδικό μαθητή που ήταν φιλικός μαζί του –έγραψε πρόσφατα ένα ποίημα για την αυτοκτονία ως έξοδο από το σιωπηλό και θλιμμένο κόσμο του

# Απόσυρση

---οι μαθητές αυτοί δοκιμάζουν έντονη μοναξιά – μια δυσάρεστη συναισθηματική κατάσταση που συχνά δεν αναγνωρίζεται σε παιδιά σχολικής ηλικίας – στις περισσότερες των περιπτώσεων τα μοναχικά παιδιά είναι ντροπαλά & ήρεμα και δεν αναστατώνουν τις δραστηριότητες της τάξης ή δεν τραβούν πάνω τους την προσοχή

---πολλοί μαθητές δεν αναγνωρίζουν ότι αισθάνονται μόνοι και αντιδρούν στο να μοιραστούν τα συναισθήματα μοναξιάς τους με άλλους με αποτέλεσμα οι ανάγκες τους να μην ικανοποιούνται

---τα περισσότερα παιδιά δοκιμάζουν βραχυπρόθεσμη περιστασιακή μοναξιά ως φυσική συνέπεια της αλληλεπίδρασης στις κοινωνικές καταστάσεις

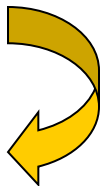


# Απόσυρση

(π.χ. δεν παίρνουν πρόσκληση σε ένα παιδικό πάρτι γενεθλίων, ο καλύτερος φίλος μετακομίζει δεν τους επιτρέπεται να βγουν διάλειμμα και να παίξουν στο προαύλιο επειδή δεν τελείωσαν τη σχολική εργασία)

---μόνο όταν η μοναξιά γίνει χρόνια & έχει σοβαρές συναισθηματικές συνέπειες οι εκπαιδευτικοί & οι άλλοι ειδικοί αντιλαμβάνονται ως προβληματική τη κατάσταση που απαιτεί παρέμβαση

---οι ερευνητές έχουν καταδείξει καταστρεπτικές συνέπειες της μοναξιάς στην άμεση & μακροπρόθεσμη προσαρμογή των παιδιών =





# Απόσυρση

=δυσκολία ανάπτυξης κοινωνικών σχέσεων, χαμηλή αυτοεκτίμηση, αυξημένη ανησυχία & κατάθλιψη που μπορεί να συνοδεύονται από αυτοκαταστροφικό ιδεασμό, κίνδυνο χαμηλής προσαρμογής στη μετέπειτα ζωή τους

## Διάγνωση =

Η αναγνώριση της μέσω παρατήρησης δεν είναι εύκολη δουλειά = ο εκπαιδευτικός έχει στην διάθεση του δύο

εργαλεία = α) **Ερωτηματολόγιο Προβληματικής**

**Συμπεριφοράς για Δασκάλους** (*Teacher's Report Form –TRF*) &

β) **το Ερωτηματολόγιο Διαπροσωπικής + Ενδοπροσωπικής (ΕΔΕΠ) Προσαρμογής**

# Απόσυρση

- Ερωτηματολόγιο Προβληματικής Συμπεριφοράς για Δασκάλους (Teacher's Report Form – TRF) = Thomas Achenbach περιέχει μεταξύ των άλλων και μία 3 - βαθμη κλίμακα προβλημάτων συμπεριφοράς, αποτελούμενη από 113 αριθμημένα ερωτήματα-συμπεριφορές στα οποία απαντά ο/η εκπαιδευτικός λαμβάνοντας υπόψη τη συμπεριφορά του μαθητή στο παρόν ή στους δύο τελευταίους μήνες – παραγοντική ανάλυση αυτών των ερωτημάτων συμπτωμάτων του TRF αναδεικνύει 8 παράγοντες – σύνδρομα προβληματικής συμπεριφοράς με πρώτο την:
  - Κοινωνική απόσυρση-αναστολή
  - Να αποσύρεται
  - Να απομονώνεται
  - Να προτιμά τη μοναξιά
  - Να μην αναπτύσσει σχέσεις με τους άλλους

Π.χ. «δεν τρώει καλά» =δεν ταιριάζει /0/, ταιριάζει κάπως ή μερικές φορές /1/, ταιριάζει πολύ /2/,

«αισθάνεται υπερβολικά ένοχος» =δεν ταιριάζει /0/, ταιριάζει κάπως ή μερικές φορές /1/, ταιριάζει πολύ /2/

---οι απαντήσεις στις ερωτήσεις = 1) πόσο εργάζεται, 2) πόσο σωστά συμπεριφέρεται, 3) πόσο αποδίδει στη μάθηση & 4) πόσο χαρούμενος είναι, = **δίνουν την προσαρμοστικότητα του μαθητή**

---οι απαντήσεις στις ερωτήσεις = 1) ποια είναι η τωρινή σχολική του επίδοση, 2) πόσο εργάζεται, 3) πόσο σωστά συμπεριφέρεται, 4) πόσο αποδίδει στη μάθηση = **δίδουν το προφίλ του μαθητή**

# **Το TRF αναγνωρίζει 8 σύνδρομα προβληματικής συμπεριφοράς**

1. Κοινωνική απόσυρση
2. Σωματικά ενοχλήματα
3. Άγχος κατάθλιψη
4. Κοινωνικά προβλήματα
5. Προβλήματα σκέψης
6. Προβλήματα προσοχής
7. Παραπτωματική συμπεριφορά
8. Επιθετική συμπεριφορά

---μια δεύτερη παραγοντική ανάλυση δίνει δύο ευρύτερες ομάδες

**α. εσωτερίκευση & β. εξωτερίκευση**

---

---η εσωτερικήευση περιλαμβάνει =άγχος/κατάθλιψη, σωματικά ενοχλήματα, κοινωνική απόσυρση-αναστολή

---η εξωτερικήευση περιλαμβάνει =παραπτωματική συμπεριφορά, επιθετική συμπεριφορά

---τα υπόλοιπα σύνδρομα = τα προβλήματα προσοχής , σκέψης, κοινωνικά προβλήματα δεν έχουν υψηλή συσχέτιση

---εγχειρίδιο για τα ερωτηματολόγια και προφίλ σχολικής ηλικίας του ΣΑΕΒΑ (σύστημα Achenbach για εμπειρικά βασισμένη αξιολόγηση), ερωτηματολόγιο για γονείς (παιδιά ηλικίας 6-18 ετών), ερωτηματολόγιο για εκπαιδευτικούς (παιδιά ηλικίας 6-18 ετών) ερωτηματολόγιο για εφήβους (ηλικίας 11-18 ετών)

---

# Ερωτηματολόγιο ΕΔΕΠ

**---συνίσταται σε έναν κατάλογο με 110 μορφές συμπεριφοράς του παιδιού** οι οποίες αναφέρονται συχνότατα στο εξελεγκτικό ιστορικό των παιδιών που παραπέμπονται –

----έχει κατασκευαστεί σύμφωνα με το ερωτηματολόγιο συμπτωμάτων προβληματικής συμπεριφοράς ΕΣΠΣ των H.C Quay & D.R Peterson και έχει προσαρμοστεί στα ελληνικά δεδομένα

---καθεμία μία από τα 110 μορφές αποτελεί ένα σύμπτωμα προβληματικής συμπεριφοράς –πριν από κάθε μία περιγραφή ανεπιθύμητης συμπεριφοράς υπάρχουν βαθμοί 0, 1 και 2 – ο αξιολογητής καλείται να κυκλώσει τον βαθμό 0 εάν το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό δεν αποτελεί πρόβλημα,

# ΕΔΕΠ

Τον βαθμό 1, εάν αποτελεί πρόβλημα αλλά σχετικά μικρό και τον βαθμό 2 εάν το χαρακτηριστικό αποτελεί σοβαρό πρόβλημα για τον μαθητή

Π.χ. «0,1,2 για διαταραχές ύπνου» = νυκτοβασία, εφιάλτες, αυπνία; «Συμπεριφέρεται σαν μικρομέγαλο» 0,1,2; «βρίζει χυδαία» 0,1,2

---χρησιμοποιείται για την περιγραφή της προβληματικής συμπεριφοράς των παιδιών όλων των ηλικιών από το νηπιαγωγείο μέχρι το γυμνάσιο

---συμπληρώνεται από τους γονείς ή από τον εκπαιδευτικό

---από παιδιά με καλή αναγνωστική ηλικία μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αυτοαξιολόγηση

# ΕΔΕΠ

---αξιολογεί το παιδί ως προς την ενδοπροσωπική προσαρμογή  
= αναφορά σε συμπτώματα που παρεμποδίζουν το παιδί να ζει  
αρμονικά με τον εαυτό του

---η ενδοπροσωπική προσαρμογή καλύπτεται από 65 ερωτήσεις

---η διαπροσωπική προσαρμογή καλύπτεται από 41 ερωτήσεις =  
αναφέρεται σε συμπτώματα που παρεμποδίζουν το παιδί να ζει  
αρμονικά με τους άλλους

----διακρίνει τρία σύνδρομα ενδοπροσωπικής προσαρμογής

=

A) άγχος-δυσθυμία-ψυχαναγκασμός = 29 ερωτήσεις

B) μοναχικότητα-βραδυψυχισμός = 14 ερωτήσεις

Γ) ψυχοσωματικές διαταραχές = 12 ερωτήσεις



# ΕΔΕΠ

**Τα δύο σύνδρομα διαπροσωπικής προσαρμογής = επιθετικότητα 21 ερωτήσεις, παραβατικότητα 20 ερωτήσεις**

----υπάρχουν και 14 συμπτώματα τα οποία δεν μπορούν να ενταχθούν σε κανένα από τα προγενέστερα σύνδρομα = «**διάφορα – αταξινόμητα**» αναφέρονται σε θέματα όπως υκερκινητικότητα-διάσπαση προσοχής, εικόνα σώματος, ικανοποίηση του παιδιού από την εμφάνιση του, προβλήματα ταυτότητας, ρόλου, φύλου, έλλειψη συντονισμού των κινήσεων

---η αξιολόγηση μπορεί να γίνει σε επίπεδο των 110 συμπτωμάτων, & στο επίπεδο πέντε συνδρόμων

# ΕΔΕΠ

---ο αξιολογητής μπορεί να πάρει να εντοπίσει τα συμπτώματα που έχουν λάβει 2 = οπότε η συγκεκριμένη μορφή συμπεριφοράς είναι προβληματική, μετά τα συμπτώματα που έχουν λάβει 1 & 0

- ---σύνδρομο 'Μοναχικότητα-βραδυψυχισμός' –έχει ως κύρια συστατικά στοιχεία
- Την κοινωνική απόσυρση
- Την επιφυλακτικότητα
- Το κλείσιμο του ατόμου στον εαυτό του
- Την αποφυγή αλληλεπίδρασης με το γύρω κόσμο
- Την οκνηρία
- Τη ντροπαλότητα
- Τη συστολή

Οι 14 ερωτήσεις για το σύνδρομο 'μοναχικότητα-βραδυψυχισμός' είναι οι ακόλουθες

# Απόρριψη

\*

Ερ	βαθμοί	
2	0 1 2	Όλη την ώρα χαζεύει τεμπελιάζει κάθεται νωχελικά
3	0 1 2	Δεν έχει παρέες προτιμά να μένει μόνος
8	0 1 2	Ντροπαλός -συνεσταλμένος
13	0 1 2	Αποφεύγει να αναμιχθεί προτιμά να μένει αμέτοχο απόμακρο
16	0 1 2	Μιλάει ελάχιστα είναι ολιγομίλητο
29	0 1 2	Μένει απαθής νωθρό
39	0 1 2	Δεν δείχνει ενδιαφέρον για ότι γίνεται γύρω του ζει σε δικό του κόσμο
45	0 1 2	Αθόρυβο περνάει απαρατήρητο
49	0 1 2	Δεν ανακοινώνει τις σκέψεις του-μυστικοπαθή κρυψίνοια
52	0 1 2	ονειροπόληση
58	0 1 2	Καθόλου διεκδικητικό –υπερβολικά υποχωρητικό
64	0 1 2	Ανέκφραστο άτονο
93	0 1 2	Υπνηλία νυσταλέο
95	0 1 2	Αποφεύγει τις ομαδικές εκδηλώσεις εκδρομές

# Απόσυρση

---οι μαθητές που απορρίπτονται από τους συνομηλίκους τους απορρίπτονται επίσης από τους εκπαιδευτικούς

---αυτοί οι μαθητές που απορρίπτονται από την σχολική κοινότητα είναι διαφορετικοί με κάποιον τρόπο – μπορεί να είναι έξυπνοι αλλά ντύνονται διαφορετικά, δεν είναι σωματικά & κοινωνικά ελκυστικοί

---είτε έχουν προβλήματα συμπεριφοράς, είτε αποσύρονται – τα προβλήματα συμπεριφοράς έλκουν την προσοχή των εκπαιδευτικών αλλά αυτή είναι αρνητική προσοχή –

---γενικά αυτή η έλλειψη υποστήριξης από τον οποιονδήποτε επιδεινώνει το αίσθημα της συναισθηματικής απομόνωσης

## Απόσυρση +κοινωνική απόρριψη

---τους αποσυρμένους μαθητές οι εκπαιδευτικοί τους αποφεύγουν ή τους επικρίνουν –οι συνομήλικοι αρνούνται να συνεργαστούν μαζί τους στην τάξη ακόμα και σε ομαδικές εργασίες –οι ίδιοι το νιώθουν αυτό και αποσύρονται ακόμα περισσότερο =είναι ένας φαύλος κύκλος π.χ. είναι δύσκολο για έναν έφηβο να εισέλθει σε ένα δωμάτιο γνωρίζοντας ότι οι άνθρωποι δεν τον συμπαθούν & μπορεί να υποστεί λεκτική κακοποίηση συμπεριλαμβανομένων των επιθέσεων στην σεξουαλική του ταυτότητα

---λίγα ερευνητικά δεδομένα για τη σχέση μεταξύ της κοινωνικής απόσυρσης + απόρριψης των συνομηλίκων στην προσχολική ηλικία =υπάρχει όμως συσχετισμός (Travilion & Snyder 1993)

## Απόσυρση+κοινωνική απόρριψη

→ μεταξύ των εκτιμήσεων της ανησυχίας & της απόσυρσης και των αρνητικών κοινωνιομετρικών μετρήσεων μεταξύ των παιδιών της προσχολικής ηλικίας ---οι Rubin + Stewart + Coplan 1995 = προσοχή το μοναχικό ή παράλληλο παιχνίδι σε αυτή την ηλικία δεν θα πρέπει να θεωρηθεί προβληματική συμπεριφορά και αφορμή για απόρριψη

## Θυματοποίηση + απόσυρση

---τα παιδιά που **καθίστανται θύματα** περιγράφονται συχνά ως έχοντα λίγους φίλους  
---**πολλά θύματα** φέρουν χαρακτηρισμούς ως παθητικά πειθήνια θύματα

## Απόσυρση + θυματοποίηση

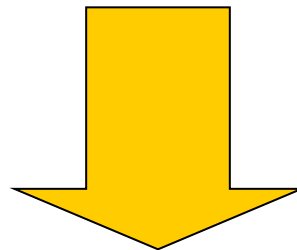
---**είναι πιο ανασφαλή** από τους συνομηλίκους τους – κλαίνε εύκολα, είναι ανήσυχα αποσυρμένα και ίσως σωματικά αδύναμα – με φτωχό συντονισμό – **συχνά εκφοβίζονται και εσωτερικοποιούν το άγχος τους χωρίς να επιλύσουν το πρόβλημα**

---έρευνα (Sandstrom-Cillesen 2003) έδειξε ότι τα **επιθετικά απορριφθέντα αγόρια** μπορεί να δοκιμάζουν λιγότερη αποδοχή στο κοινωνικό τους πλαίσιο από τα **αποσυρμένα απορριφθέντα αγόρια**, αλλά τα **αποσυρμένα απορριφθέντα αγόρια** αποτελούν **συχνότερα θύματα εκφοβισμού** (γιατί δεν ανταποκρίνονται στο στερεότυπο της κατάλληλης αγοριστικής συμπεριφοράς) = **δεν ικανοποιούν τις κοινωνικές προσδοκίες** – η ανομοιομορφία αυτή προκαλεί **έλλειψη ανοχής & >% θυματοποίησης**

## Απόσυρση + ΔΕΠΥ

---τα παιδιά με ΔΕΠΥ μπορούν να οδηγούνται από την απόσυρση στην πρόκληση διατάραξης & το αντίστροφο με τα δύο άκρα να πιέζουν τη σχολική επίδοση

---οι Finn, Pannozzo & Voelkl 1995 =διαπίστωσαν ότι οι εκπαιδευτικοί δίνουν περισσότερο σημασία προσοχή στους μαθητές που έχουν διαταρακτική συμπεριφορά παραβλέποντας τους αποσυρμένους μαθητές – στην δεύτερη περίπτωση η μη συμμετοχή στην τάξη επιφέρει εξίσου σημαντικές συνέπειες – έχει να κάνει με προτίμηση σε εσωτερικά γεγονότα παρά σε κινήσεις





## Απόσυρση + ΔΕΠΥ = π.χ.

Η Μαρία ήσυχη μαθήτρια αποδιοργανωμένη χωρίς κίνητρο και λίγο οκνηρή κατά τους δασκάλους της ξοδεύει πολύ χρόνο ονειροπολεί, και ζητά την επανάληψη των οδηγιών –ωστόσο ακόμα και αν της εξηγήσουν τη δραστηριότητα η Μαρία χασομερά στο θρανίο της κοιτά επίμονα στο κενό και αποτυγχάνει να ολοκληρώσει την εργασία της

Εμφανίζεται αποσυρμένη και βρίσκεται σε κατάσταση πλήρους απραξίας αδράνειας –η συμπεριφορά της χαρακτηρίζεται από τη δυσκολία να προσδιορίζει τις σχετικές οδηγίες της τάξης τις πληροφορίες και τα ερεθίσματα και να διατηρεί τη προσοχή της σε αυτά =αποτέλεσμα δυσμενείς επιπτώσεις στη σχολική επίδοση της & αποφυγή από τους συνομηλίκους

## Απόσυρση + σχολική επίδοση

*Finn Pannozzo & Achilles 2003* = εκτίμησαν τη συμπεριφορά 909 μαθητών σε μία κλίμακα 24 θεμάτων στην οποία κατέγραφαν 4 ευδιάκριτα σύνδρομα συμπεριφοράς = καλός, εξωστρεφής, επαναστάτης & αποσυρμένος

--η σχολική επίδοση στα μαθηματικά και στην ανάγνωση διέφερε σημαντικά μεταξύ των τεσσάρων ομάδων =

Οι καλοί + εξωστρεφείς μαθητές διέφεραν ξεκάθαρα από του επαναστάτες και τους αποσυρμένους τόσο στα *pretest*, όσο και στα *tests* αλλά και στα *posttests* καθώς και στα τεστ ελέγχου προσαρμογής

---οι **ΜΔ** επηρεάζουν τη πνευματική & ψυχική υγεία, την αυτοεκτίμηση & τις κοινωνικές δραστηριότητες των παιδιών = οι μαθητές με ΜΔ περιγράφονται =

## Απόσυρση + Γλωσσικές διαταραχές

συχνά ως καταθλιπτικοί ή αποσυρμένοι

---Oyler & Raming 1995, Oyler 1996 = δείχνουν ότι τα παιδιά που τραυλίζουν είναι πιο ευαίσθητα, ανήσυχα, εσωστρεφή και αποσυρμένα από τα παιδιά που δεν τραυλίζουν

---η γλωσσική διαταραχή + η ψυχοκοινωνική λειτουργία εμπλέκονται & αλληλοεξαρτώνται

---οι Fujiki, Brinton & Morgan 1999 = διαπίστωσαν μέσω των εκπαιδευτικών ότι τα παιδιά με γλωσσική διαταραχή παρουσίαζαν υψηλότερα επίπεδα επιφυλακτικής συμπεριφοράς + χαμηλότερα ποσοστά στη διάσταση της κοινωνικής συμπεριφοράς από ότι τα κανονικά παιδιά

# Απόσυρση + Γλωσσικές διαταραχές

---επίσης τα αγόρια με ΓΔ παρουσίαζαν υψηλότερα επίπεδα μοναχικής ενεργητικής απόσυρσης από ότι τα κορίτσια με ΓΔ ή τα κανονικά αναπτυσσόμενα παιδιά

---**συμπερασματικά** η έρευνα έδειξε ότι τα παιδιά με **ΓΔ** είναι **περισσότερο αποσυρμένα** από τα κανονικά αναπτυσσόμενα παιδιά καθώς **οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις τους περιορίζονται** συχνά από τον αποκλεισμό, από την απομόνωση ή από τη μοναχική δραστηριότητα

---σε άλλες περιπτώσεις βέβαια η απόσυρση είναι περισσότερο ανεπαίσθητη – **τα παιδιά με ΓΔ συχνά λειτουργούν έξω από κοινωνικές αλληλεπιδράσεις ακόμα και εάν επιφανειακά εμφανίζονται ως συμμετέχοντα**

# Απόσυρση + Γλωσσικές διαταραχές

---η σχέση γλωσσικής διαταραχής + αποσυρμένης και κοινωνικής συμπεριφοράς είναι σύνθετη

---η γλωσσική διαταραχή είναι ένα σημαντικός παράγοντας στην κοινωνική δυσκολία εντούτοις δεν είναι ο μοναδικός που οδηγεί σε κοινωνικά προβλήματα

---η απόσυρση στα παιδιά με ΓΔ μπορεί να αντικατοπτρίζει την αποτυχία τους να εισέλθουν στην κοινωνική αλληλεπίδραση με τους συνομηλίκους ή μια προσαρμογή στις γλωσσικές δυσκολίες τους

-**ίσως αποσύρονται** σε μια προσπάθεια να οικοδομήσουν τα απαιτητικά πλαίσια για την ικανοποίηση των συναισθηματικών αναγκών τους με κίνδυνο όμως να στερηθούν τις ευκαιρίες να ασκηθούν και να αναπτύξουν τις κοινωνικές και γλωσσικές δεξιότητες

# Απόσυρση + ειδική Γλωσσική διαταραχή

**---η ειδική γλωσσική διαταραχή** ανήκει στις διαταραχές της επικοινωνίας και αφορά τη γλωσσική έκφραση και τη γλωσσική αντίληψη

**---** χαρακτηρίζεται ως σημαντική καθυστέρηση της γλωσσικής ανάπτυξης με ταυτόχρονη απουσία κώφωσης, νοητικής υστέρησης, κινητικής ανεπάρκειας, ή σοβαρής διαταραχής της προσωπικότητας

**---** **η διαταραχή αυτή** περιλαμβάνει περιορισμένη παραγωγή προφορικού λόγου ύπαρξη σαφώς περιορισμένου λεξιλογίου εσφαλμένη χρήση των χρόνων καθώς και δυσκολίες στην απόκτηση λεξιλογίου στην ανάκληση λέξεων και στην έκφραση ιδεών στην παραγωγή προτάσεων μεγάλου μήκους και πολύπλοκης μορφοσυντακτικής δομής, στην αντίληψη του λόγου, στην κατανόηση λέξεων, ειδικών τύπων λέξεων, όπως οι όροι που αφορούν τον χώρο και προτάσεων και παρεμποδίζει τη σχολική επίδοση & κοινωνική επικοινωνία

# Απόσυρση + Γλωσσικές διαταραχές

- πολλά παιδιά με **ΕΓΔ** εμφανίζουν **αποσυρμένες κοινωνικές μορφές αλληλεπίδρασης** (μικρή πιθανότητα έναρξης μιας συνομιλίας, μοναχικό παιχνίδι, χαμηλότερη προτίμηση από τα άλλα παιδιά της τάξης)
- παιδιά ηλικίας 2 ετών με αργή εκφραστική ανάπτυξη (Paul & Kellogg 1997) στην ηλικία των 6 ετών εκτιμήθηκαν ως πιο ντροπαλά και λιγότερο εξωστρεφή από τους συνομηλίκους τους ενώ και άλλη έρευνα (Redmond & Rice 1998) έδειξε αυξημένες δυσκολίες συμπεριφοράς αυτού του είδους εξαιτίας της έλλειψης εξωτερίκευσης της συμπεριφοράς
- γενικά υπάρχει ένα πιο αποσυρμένο πρότυπο συμπεριφοράς στα άτομα με γλωσσικές διαταραχές** (Fujiki 2001)

# Απόσυρση + Γλωσσικές διαταραχές

---το εύρημα αυτό είναι ανησυχητικό για τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς γιατί μια έλλειψη στην έναρξη αλληλεπίδρασης σημαίνει ότι τα παιδιά είναι λιγότερο εκτεθειμένα στα κανονικά πρότυπα της γλώσσας και μπορεί με την πάροδο του χρόνου να γίνουν περισσότερο αποσυρμένα καθώς αντιμετωπίζουν λιγότερο θετική και φιλοκοινωνική συμπεριφορά

---οι *Redmond & Rice 2002* = έδειξαν ότι τα παιδιά με ΕΓΔ είχαν σημαντικά πιο αποσυρμένες συμπεριφορές καθώς και συμπεριφορές εσωτερίκευσης

---οι *Beitchman et. al., 1996* = έδειξαν ότι τα παιδιά με ΕΓΔ είχαν εσωτερικευμένες δυσκολίες μέχρι την ηλικία των 19 ετών



## Απόσυρση + Γλωσσικές διαταραχές

---**γενικά & συμπερασματικά** αυτές οι ντροπαλές συμπεριφορές των παιδιών με ΕΓΔ μπορεί να είναι πρόδρομοι σε μια αναδυόμενη διαταραχή ανησυχίας – συνεπώς αν και η έλλειψη της εξωτερίκευσης της συμπεριφοράς είναι ευπρόσδεκτη κατά κάποιον τρόπο γιατί αυτά τα παιδιά παραμένουν στη γενική εκπαίδευση είναι πολύ ανησυχητική γιατί ένα παιδί με ΕΓΔ αντιμετωπίζει φτωχότερες φιλίες και γιατί αυτό το πρόβλημα μπορεί να περάσει απαρατήρητο για πολύ περισσότερο καιρό από ότι οι δυσκολίες επικοινωνίας

---**οι φτωχότερες γλωσσικές δεξιότητες οδηγούν σε χαμηλότερη αυτοπεποίθηση + απόσυρση** ή μπορεί η αποσυρμένη ιδιοσυγκρασία να καθυστερεί τη γλώσσα ή έστω να επιδεινώνει μια πρόωρη δυσκολία

# Κοινωνική απόσυρση

---η κοινωνική απόσυρση στερεί τα παιδιά να μάθουν προσαρμοστικούς και κατάλληλους τρόπους κοινωνικής επαφής = αποτέλεσμα σημαντικές δυσκολίες στην μετέπειτα ζωής τους

---οι εκπαιδευτικοί πρέπει να βοηθούν τους μαθητές να αποκτούν κατάλληλες **κοινωνικές δεξιότητες** ώστε να ενταχθούν στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις

Παραδείγματα τριών μαθητριών με κοινωνική απόσυρση όπως αυτά καταγράφηκαν από τους εκπαιδευτικούς τους που συμπλήρωσαν την κλίμακα ASCA (Adjustment Scales for Children and Adolescents) - McDermott Marston & Scott 1993 – διεθνής αρθρογραφία

Π.χ.

**Κορίνα** =

κορίτσι 7 ετών εγγεγραμμένη στην Αη τάξη γενικής εκπαίδευσης – σύμφωνα με τη δασκάλα της η Κορίνα ήταν ντροπαλή αλλά καλά αποδεκτή από τους συνομηλίκους της – αν και είχε επαρκείς κοινωνικές δεξιότητες φαινόταν φοβισμένη να ξεκινήσει αλληλεπιδράσεις με άλλα παιδιά και εμπλεκόταν σε παράλληλο παιχνίδι κατά τη διάρκεια του διαλείμματος συμμετέχοντας σε παρόμοιες δραστηριότητες όπως οι πλησιέστεροι συνομήλικοί της αλλά δεν αλληλεπιδρούσε άμεσα μαζί της

Π.χ.

**Κατερίνα** =

Κορίτσι 8 ετών –εγγεγραμμένη στην Γ' τάξη – η δασκάλα την περιγράφει ως εξαιρετικά ντροπαλή και αποσυρμένη αν και είχε επαρκείς κοινωνικές δεξιότητες

-η Κατερίνα άρχιζε αλληλεπιδράσεις περιστασιακά αλλά την παραμελούσαν οι συνομήλικοί της και έπαιζε μόνη της κατά την διάρκεια του ελεύθερου χρόνου

-η Κατερίνα είχε συγκεντρώσει 67 μονάδες στην κλίμακα 'σύνδρομο –diffident' της 'ASCA' το οποίο και χαρακτηρίστηκε επίπεδο δυσπροσαρμογής - δεν είχε όμως κανένα άλλο πρόβλημα σε άλλο τομέα

Π.χ.

**Σάρα** =

10 ετών εγγεγραμμένη στην γ' τάξη ειδικής τάξης –είχε διαγνωσθεί ως μαθήτρια με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και άτομο συναισθηματικά διαταραγμένο

---σύμφωνα με τον εκπαιδευτικό η Σάρα ήταν αρνητική παρορμητική και είχε απορριφθεί από τους συνομηλίκους – ο ίδιος ο εκπαιδευτικός εξέφραζε ανησυχίες για τις ακατάλληλες κοινωνικές δεξιότητες της, την έλλειψη φίλων και τις συχνές απουσίες της

---η Σάρα στην κλίμακα 'ASCA' του συνδρόμου 'diffident' αποκάλυψε σημαντικά προβλήματα συμπεριφοράς σε όλους τους τομείς συμπεριλαμβανομένων της επιθετικότητας, των προβλημάτων προσοχής και της εναντιωματικής-προκλητικής συμπεριφοράς

# Στρατηγικές αντιμετώπισης

---η εικόνα της κοινωνικής απόσυρσης είναι διαφορετική από παιδί σε παιδί –η παρέμβαση συνίσταται στην δόμηση ΕΠΕ

---**ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΜΠΟΡΟΥΝ** =

•**Να διδάξουν δεξιότητες κοινωνικής**

**αλληλεπίδρασης** εφόσον προσδιορίσουμε το γιατί ο μαθητής δεν εκδηλώνει την επιθυμητή συμπεριφορά – επιλέγουμε κάθε εβδομάδα μία δεξιότητα στην οποία εστιάζουμε με βάση τις ατομικές ανάγκες του παιδιού

---Π.Χ. **Οι μικρότεροι μαθητές διευκολύνονται περισσότερο στην κοινωνική επαφή με τους συνομηλίκους + στην έκφραση των συναισθημάτων τους μέσα από δραστηριότητες όπως το θεατρικό παιχνίδι, & ελεύθερο παιχνίδι –για τους μεγαλύτερους μαθητές πιο αποτελεσματικές μέθοδοι είναι η συνεργατική μάθηση ή αλληλοδιδασκτική μαθητική δυάδα**

# Στρατηγικές αντιμετώπισης

• **Να δημιουργήσουν ευκαιρίες για κοινωνική αλληλεπίδραση =**

Παροχή ευκαιριών να γνωρίσουν νέα άτομα & να συνάψουν φιλικές σχέσεις –μπορεί να ενθαρρύνει τους μαθητές του να συμμετέχουν σε διάφορες απογευματινές ομαδικές δραστηριότητες σε αθλητικές ομάδες, σε κατασκηνώσεις, στους προσκόπους, σε συλλόγους φυσικών δραστηριοτήτων ή σε λέσχες βιβλίου –δίνεται έτσι η ευκαιρία να μοιραστεί ένα παιδί ένα κοινό χόμπι με ένα άλλο

---*Monda-Amaya & Pauri 2001* = **πρόταση για χρήση ομάδων συνεργατικής μάθησης**, αυτή η μέθοδος ενισχύει τις φιλίες μεταξύ των μαθητών –επίσης η τοποθέτηση των θρανίων σε ανομοιογενής δυάδες διευκολύνει την εργασία με τους συμμαθητές και μειώνεται η μοναχικότητα-απομόνωση των μαθητών

--κατά την διάρκεια του διαλείμματος τα ομαδικά παιχνίδια διευκολύνουν, οι ομαδικές δραστηριότητες επίσης διευκολύνουν όπως

# Στρατηγικές αντιμετώπισης

Και η ανάθεση ρόλων ή εργασίας στους ικανούς μαθητές όπου ξοδεύουν χρόνο στην σχολική αυλή με τους ευάλωτους μαθητές διδάσκοντας τους, ενθαρρύνοντας τους να παίξουν μαζί τους

• **Να αναπτύξουν ένα κλίμα αποδοχής στην τάξη =**  
η ανάπτυξη θετικού κλίματος στη τάξη –&- η καλλιέργεια αισθήματος του ‘ανήκειν’ ως μέλος μιας ομάδας βοηθάει στην εδραίωση καλής σχέσης επικοινωνίας με τους μαθητές, προωθεί τις συναισθηματικές + κοινωνικές ανάγκες τους

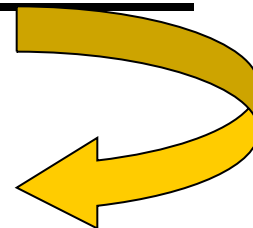
**3 σημαντικές μεταβλητές μπορεί να ελέγξουν οι εκπαιδευτικοί μέσα στην τάξη=**



# Στρατηγικές αντιμετώπισης

- *ενθάρρυνση των σχέσεων μεταξύ των μαθητών* της τάξης ώστε να δημιουργείται ένα συνεργατικό περιβάλλον με ελαχιστοποίηση των συγκρούσεων – οφείλουν οι εκπαιδευτικοί να παρακολουθούν και να καθοδηγούν τις ομαδικές δραστηριότητες ώστε να μεγιστοποιούν τη μαθησιακή και την κοινωνική ανάπτυξη
- *έμφαση στην ατομική ανάπτυξη* του κάθε μαθητή και ελάττωση του ανταγωνισμού στην τάξη
- *καθιέρωση σαφών προσδοκιών* μεταξύ των μαθητών σχετικά με τους κανόνες της τάξης και με τις συνήθειες εργασίας

**Η προώθηση κλίματος αποδοχής στην τάξη από πλευράς εκπαιδευτικών =**



A) έτρωγαν μαζί με την ομάδα μαθητών κατά τη διάρκεια του μεσημεριανού γεύματος ή έπαιζαν μαζί τους στο διάλειμμα ώστε να τους γνωρίσουν καλύτερα και αναπτύξουν μια σχέση με καθέναν από αυτούς

B) έκαναν ανοιχτές συζητήσεις στην τάξη για θέματα που ενδιέφεραν τους μαθητές ώστε να μειώνονται οι συγκρούσεις και να διευκολύνεται η επίλυση προβλημάτων μέσα στην ομάδα

Γ) χρησιμοποιούσαν βίντεο και βιβλία που παρουσίαζαν άτομα με ειδικές ανάγκες για να ενθαρρύνουν την ευαισθητοποίηση και να ενισχύσουν την ενσυναίσθηση των μαθητών τους για τα άτομα αυτά

Δ) προσκαλούσαν ειδικούς ομιλητές στην τάξη να μιλήσουν για τις ατομικές διαφορές & τις ομοιότητες μεταξύ των μαθητών

# Στρατηγικές αντιμετώπισης

- Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να βοηθήσουν τους μαθητές τους να συνειδητοποιήσουν τη δυσπροσαρμοστική φύση των στρατηγικών που χρησιμοποιούν στην κοινωνική αλληλεπίδραση τους & να τους προτείνουν πιο αποτελεσματικές στρατηγικές (π.χ. Άννα γιατί δεν ζητάς από την Ελένη να σε συντροφέψει στον υπολογιστή)
- να ενισχύσουν την αυτοεκτίμηση των μαθητών

Διδασκαλία κοινωνικών δεξιοτήτων =

- έναρξη συνέχιση & ολοκλήρωση αλληλεπίδρασης
- Εκπαίδευση στην επίδειξη δυναμικότητας
- Δεξιότητες επίλυσης συγκρούσεων
- Δεξιότητες επίλυσης κοινωνικών προβλημάτων
- Αντιμέτωπιση επιθετικής συμπεριφοράς

## *Δημιουργία συνθηκών για κοινωνική αλληλεπίδραση*

- συμμετοχή σε πρόσθετα προγράμματα/ απογευματινές δραστηριότητες*
- Δόμηση διαλειμμάτων και ώρας παιχνιδιού*
- Κοινωνική αλληλεπίδραση κατά την διάρκεια του διδακτικού προγράμματος των σχολικών μαθημάτων*

## *Δημιουργία κλίματος αποδοχής στην τάξη*

- Ανάπτυξη σχέσης επικοινωνίας με τους μαθητές*
- Παρουσίαση με σαφήνεια των κανόνων της τάξης & των προσδοκιών*
- Ενθάρρυνση της ιδιότητας μέλους και του 'ανήκειν' στη σχολική τάξη*
- Ενίσχυση της ενσυναίσθησης και του αισθήματος αποδοχής των ατόμων με ιδιαίτερες δεξιότητες*

## Τεχνική – ‘αναφορά θετικών σχολίων από τους συνομήλικους’ PPR

---ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει στην τάξη το σκεπτικό & την περιγραφή της τεχνικής = για τις επόμενες εβδομάδες η τάξη θα εργαστεί στον τομέα ‘**σχέσεις μεταξύ συνομηλίκων**’ - ένας μαθητής κάθε φορά θα είναι ο αστέρας της τάξης –κάθε μέρα καθένας από τους μαθητές της τάξης θα έχει την ευκαιρία να επαινέσει την καλή συμπεριφορά του ‘αστέρα’

---πως θα επαινέσω την καλή συμπεριφορά =μέσα από 4 βήματα που είναι επαινετικά σχόλια

1. Κοιτάζω το πρόσωπο – ‘αστέρα’
2. Χαμογελώ & 3. περιγράφω τι είπε ή τι έκανε
4. Κάνω ένα θετικό σχόλιο όπως ‘παρουσίασε μια καλή εργασία

---ο εκπαιδευτικός επαναλαμβάνει τα βήματα και δίνει στους μαθητές παραδείγματα επαινετικών σχολίων (π.χ. Ο Νίκος με βοήθησε σε μια άσκηση μαθηματικών ) & (π.χ. Ο Νίκος είναι καλός μαθητής)

---στην συνέχεια οι μαθητές κάνουν τα δικά τους παραδείγματα =η σύντομη περίοδος έκφρασης επαινετικών σχολίων από τους συνομηλίκους – βελτιώνει τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις την αποδοχή από τους συνομηλίκους και την κοινωνική συμμετοχή

**Μίμηση συμπεριφοράς συμβολικού ή εικονιστικού προτύπου** =όπου η επιθυμητή συμπεριφορά του προτύπου παρουσιάζεται σε ταινία (παρουσιάζεται σε κινούμενα σχέδια, video, CD)

- κοινωνική υποστήριξη* από τους συνομήλικους
- ατομικό σύστημα ενισχύσεων* = αυξάνει την πιθανότητα εμφάνισης της επιθυμητής κοινωνικής συμπεριφοράς
- συνδυασμός ατομικού και ομαδικού συστήματος ενισχύσεων* (λαμβάνεται με τη μορφή αυτοενίσχυσης & ενίσχυσης μέσα από την ομάδα τάξης –συμμαθητές, εκπαιδευτικό)

Διδασκαλία προσαρμοστικών στρατηγικών αντιμετώπισης

- *συνειδητοποίηση ύπαρξης εύρους δεξιοτήτων αντιμετώπισης*
- *Προτάσεις για υιοθέτηση εναλλακτικών στρατηγικών*
- *Αλλαγή των αυτοαντιλήψεων και στάσεων μέσω συμβουλευτικής*

## *Ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των μαθητών*

- *Χρήση θετικής ενίσχυσης*
- *Ενθάρρυνσης κοινωνικής αλληλεπίδρασης*
- *Ανάθεση εργασιών και ευθυνών στη σχολική τάξη*



# Γνωστική θεραπεία τροποποίησης συμπεριφοράς

1. Τεχνική λεκτικής καθοδήγησης = *Mieichenbaum*  
=το άτομο στις πολυάριθμες εσωτερικές συγκρούσεις και διαμάχες πολλές φορές βρίσκει τις επιθυμητές λύσεις των συγκρούσεων με το να συνομιλεί με τον εαυτό του – εσωτερικό διάλογο

---**η αυτοαναφορά ή αυτό-οδηγίες** επιδρούν κατά κύριο λόγο στις γνωστικές λειτουργίες της αντίληψης και της προσοχής, στις αξιολογικές κρίσεις για το περιβάλλον, στη δρομολόγηση της έκδηλης συμπεριφοράς καθώς και στην αναζήτηση νέων εναλλακτικών λύσεων ενός προβλήματος ή μιας εσωτερικής σύγκρουσης

# ΓΘ ΤΣ =λεκτική καθοδήγηση

1<sup>ο</sup> στάδιο =μπορούν να ενταχθούν 4 βασικές δεξιότητες του προγράμματος «σκέψου φωναχτά»

A. ορισμός του προβλήματος

B. εστίαση της προσοχής και δρομολόγηση της συμπεριφοράς

Γ. αυτοενίσχυση

Δ. αυτοαξιολόγηση

2<sup>ο</sup> στάδιο =ετεροκαθοδήγηση –ο μαθητής εκτελεί την ίδια δραστηριότητα με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού

3<sup>ο</sup> στάδιο =ο μαθητής επαναλαμβάνει φωναχτά τις σκέψεις και τις ενέργειες του –λεκτική καθοδήγηση

4<sup>ο</sup> στάδιο =ο μαθητής εκτελεί τη δραστηριότητα ψιθυρίζοντας τις οδηγίες

5<sup>ο</sup> στάδιο =ο μαθητής εκτελεί τη δραστηριότητα ακόμη μία φορά ενώ επαναλαμβάνει τις οδηγίες από μέσα του

# ΓΘ ΤΣ = τεχνική επίλυσης ψυχοκοινωνικών προβλημάτων

---τα προβλήματα συμπεριφοράς παιδιών και εφήβων είναι αποτέλεσμα των γνωστικών λαθών –λανθασμένων αντιλήψεων –γνωστικών ελλείψεων & παραμορφώσεων που σχηματίζει το άτομο

**---με την τεχνική επίλυσης ψυχοκοινωνικών προβλημάτων** το παιδί μετατρέπει τις αρνητικές αυτοαναφορές σε θετικές –το παιδί ερμηνεύει τις συμπεριφορές από άλλη οπτική γωνία =μετατρέπει το «δεν μπορώ να τα καταφέρω» «βρίσκομαι σε άσχημη κατάσταση» σε «μπορώ να τα καταφέρω», «έχω περιθώρια όταν δουλέψω συστηματικά»

**Τα στάδια επίλυσης ψυχοκοινωνικών προβλημάτων είναι πέντε =**

**1. Γενικός προσανατολισμός** – αναφορά στο πρόβλημα = εδώ ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να του μεταδώσει το μήνυμα ότι η δυσλειτουργική συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα της λανθασμένης σκέψης και της ανεπιτυχούς λύσης ενός προβλήματος – στην συνέχεια το παιδί θα πρέπει να μάθει να ακολουθεί ένα σύνολο οδηγιών που θα τα διευκολύνουν κατά την επίλυση προβλημάτων = συγκεκριμένα

-**να αντιλαμβάνεται** τη φύση και τις συνθήκες των προβληματικών καταστάσεων

-**να κατανοήσει** ότι τα προβλήματα αποτελούν φυσιολογικό μέρος της καθημερινότητας

-**να πιστέψει** ότι μπορεί να τα καταφέρει να τα βγάλει πέρα σε μια προβληματική κατάσταση

# **ΓΘ ΤΣ = τεχνική επίλυσης ψυχοκοινωνικών προβλημάτων**

## **2. ορισμός διατύπωση του προβλήματος = να**

συγκεντρώνει σαφείς πληροφορίες σχετικά με το πρόβλημα, να διακρίνει τις σχετικές από τις άσχετες πληροφορίες με το πρόβλημα, να αναγνωρίζει τα επικίνδυνα σημεία μιας κατάστασης, να θέτει ρεαλιστικούς στόχους κατά τη διαδικασία επίλυσης του προβλήματος και να προσδιορίζει επιθυμητά αποτελέσματα

## **3. καθορισμός στόχων**

## **4. παραγωγή εναλλακτικών λύσεων = χρήση**

καταιγισμού ιδεών - διατυπώνει όσες περισσότερες λύσεις μπορεί για την επίλυση του προβλήματος χωρίς =

---να αξιολογεί τις λύσεις

---η ποσότητα γεννά την ποιότητα

---συνειδητοποίηση της διαφοράς ανάμεσα στις στρατηγικές και στις τακτικές = στρατηγικές διευκολύνουν την επίλυση ενώ οι τακτικές διευκολύνουν την εφαρμογή των στρατηγικών

**ΓΘ ΤΣ = τεχνική επίλυσης ψυχοκοινωνικών προβλημάτων**

**5. λήψη αποφάσεων**

**6. εφαρμογή της λύσης και επαλήθευση**

-----

**Τεχνική αυτοδιαχείρισης -της-συμπεριφοράς = περιλαμβάνει τρεις φάσεις**

**1 φάση** = προετοιμασία & σχεδιασμός = αυτοκαθαριζόμενοι στόχοι κα μέτρα σύγκρισης

**2 φάση** = υλοποίηση της διαδικασίας -αυτοπαρατήρηση και αυτοκαταγραφή της προόδου -αυτοκαθοδήγηση

**3 φάση** = αυτοξιολόγηση αντιδράσεις προς τον εαυτό και οι συνακόλουθες συνέπειες

# ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗΣ

**1η φάση** περιλαμβάνει την περιγραφή των περιβαλλοντικών ερεθισμάτων - καταστάσεων μέσα στις οποίες ζει και με τις οποίες αλληλεπιδρά το άτομο - εντοπίζει καθορίζει τους στόχους που πρέπει να επιτύχει καθώς επίσης και τα μέτρα σύγκρισης δηλ. τα γενικά κοινωνικά αποδεκτά κριτήρια βάσει των οποίων θα μπορέσει να καθοδηγήσει και να προσαρμόσει τη συμπεριφορά του προς την επιθυμητή κατεύθυνση

**2η φάση** περιλαμβάνει την αυτοπαρατήρηση & την αυτοκαταγραφή της συμπεριφοράς

**3η φάση** περιλαμβάνει την αυτοαξιολόγηση προς τον εαυτό και οι συνακόλουθες συνέπειες (αμοιβές ποινές

# τεχνική αυτοκαθοδήγησης - αυτοδιαχείρισης

**---ο Γιάννης** είναι 10 ετών -επαναλαμβάνει την Δ' τάξη λόγω των εξαιρετικά περιορισμένων δεξιοτήτων ανάγνωσης -έχει διαγνωσθεί ότι έχει μαθησιακές δυσκολίες -ο Γιάννης αισθάνεται μόνος του ακόμα και όταν υπάρχουν άλλοι άνθρωποι γύρω του -πιστεύει ότι δεν έχει τίποτα κοινό με τα άλλα παιδιά στο σχολείο και ότι δεν υπάρχει κανένας στον οποίο να μπορεί να στραφεί όταν χρειάζεται βοήθεια - ο Γιάννης θέλει να έχει φίλους αλλά δεν ξέρει πως να αρχίσει μια συνομιλία με τους άλλους μαθητές -αισθάνεται απελπισία και πόνο βαθιά μέσα του



# Βασικά δομικά στοιχεία του προγράμματος

## Πίνακας

<b>ερεθίσματα</b>	<b>εαυτός</b>	<b>γνωστικά σχήματα</b>
<i>καταστάσεις εγγύτητας με τους συμμαθητές</i>	<i>φοίτηση στην ίδια την τάξη λόγω μαθησιακών δυσκολιών ελλειπίς κοινωνικές δεξιότητες</i>	<i>δεν έχω τίποτα κοινό με τα άλλα παιδιά στο σχολείο -δεν υπάρχει κανένας στον οποίο να στραφώ όταν χρειάζομαι βοήθεια</i>
<i>συναισθήματα μοναξιά</i>	<i>συμπεριφορά αποσύρεται</i>	<i>συνέπειες απουσία φίλων χαμηλή Αυτοεκτίμηση αυξημένη ανησυχία κατάθλιψη</i>

# αυτοδιαχείριση - αυτοκαθοδήγηση

## στόχοι του προγράμματος είναι =

- α. να αναπτυχθεί καλή διαπροσωπική σχέση ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και στο Γιάννη
- β. να αρχίσει να μιλάει ο Γιάννης με τους συμμαθητές του
- γ. να συμμετέχει σε καταστάσεις αλληλεπίδρασης τόσο στην τάξη όσο και στο προαύλιο
- δ. να αποκτά φίλους

## βήματα υλοποίησης του προγράμματος =

- α. καθορισμός του στόχου
- β. αυτοπαρατήρηση-αυτοκαταγραφή-αυτοκαθοδήγηση της συμπεριφοράς
- γ. αυτοξιολόγηση της συμπεριφοράς

# αυτοδιαχείριση -αυτοκαθοδήγηση

**α. καθορισμός του στόχου** =να αρχίσει ο Γιάννης μια συνομιλία με τους συμμαθητές του

**για την πραγματοποίηση του στόχου συζητούμε παραδείγματα έναρξης συνομιλίας**

---να παρακολουθήσουμε ένα σχετικό βίντεο

---να παρατηρήσουμε δύο συμμαθητές που συνομιλούν

---να πραγματοποιήσουμε παιχνίδια ρόλων -οι μαθητές ανά δύο μπορούν να υποδύονται εναλλάξ ρόλους

**Άσκηση** = ο Γιάννης ξεκινά μια συνομιλία

# αυτοδιαχείριση -αυτοκαθοδήγηση

*β. αυτοδιαχείριση-αυτοκαταγραφή-αυτοκαθοδήγηση*

*χρόνος μία εβδομάδα-κάρτα καταγραφής*

<b>ώρες</b>	<b>Δ</b>	<b>Τ</b>	<b>Τ</b>	<b>Π</b>	<b>Π</b>	
1η	-	-	-	-	+	
2η	-	-	+πόσες φορές	+	-	
3η	+	+	-	-	+	
4η	-	-	+ ξεκίνησα συνομιλία	+	-	
5η	- <i>1</i>	- <i>1</i>	- <i>2</i>	- <i>2</i>	+	<i>3</i>

# αυτοδιαχείριση -αυτοκαθοδήγηση

στο τέλος της 1ης εβδομάδας =

αυτοξιολόγηση - "τα κατάφερα? πόσο καλά? μπορώ να βελτιωθώ? "

αυτοενίσχυση -"θα δώ την αγαπημένη μου ταινία"

---οι μαθητές και ο εκπαιδευτικός θα πρέπει απο κοινού να καθορίσουν τους στόχους και τα κριτήρια επιτυχίας αλλαγής της συμπεριφοράς

----ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να διδάξει το τρόπο καταγραφής και αξιολόγησης της προόδου της συμπεριφοράς

---οι μαθητές θα πρέπει να έχουν πολλές ευκαιρίες για άσκηση και αξιολόγηση της συμπεριφοράς -θα πρέπει επίσης να επιλέγουν τους ανάλογους ενισχυτές

## Π.χ. εσωτερικευμένου προβλήματος συμπεριφοράς

**Η Μαρία** μαθήτρια Β΄ τάξης –αλβανικής καταγωγής-είναι κοινωνικά αποσυρμένη από τις συμμαθήτριες της-μέτριες δυσκολίες στην ανάγνωση και στα μαθηματικά –η οικογένεια είναι χαμηλού ΚΟΕ – έχει καλή εξωτερική εμφάνιση και αντίστοιχη σωματική ανάπτυξη –της αρέσει να βλέπει τηλεόραση και να καθαρίζει το σπίτι –στα μαθήματα της την βοηθάει ο αδελφός της μαθητής της Ε΄ –οι γονείς είναι οικονομικοί μετανάστες και δουλεύουν σκληρά –η μητέρα έχει πάει μία μόνο φορά στο σχολείο –ενώ στο σπίτι μιλάνε μόνο αλβανικά –στο νηπιαγωγείο είχε δυσκολίες προσαρμογής –δεν ήθελε να αποχωριστεί τη μητέρα της –η δασκάλα της Α΄ την χαρακτήριζε ντροπαλή & μοναχική, ακόμα και τώρα η Μαρία δεν είναι δημοφιλής στο παιδιά της τάξης της

# Π.χ. εσωτερικευμένου προβλήματος συμπεριφοράς

*Λειτουργική περιγραφή συμπεριφοράς που προβληματίζει =*

- παρακολουθεί χωρίς να συμμετέχει+ δεν ζητά τη βοήθεια των συμμαθητών & της δασκάλας
- απαντά μονολεκτικά σε ερωτήσεις συμμαθητών & δασκάλας
- δεν συμμετέχει οικειοθελώς σε ομαδικά παιχνίδια
- στα ομαδικά παιχνίδια δεν επιλέγει την ομάδα την οποία θέλει να συμμετέχει, αποσύρεται περιμένοντας να την επιλέξουν
- στην αποτυχία αντιδρά με απόσυρση
- δεν σηκώνει το χέρι της για να πεί μάθημα
- επιλέγει να κάθεται κοντά στη δασκάλα μόνη της
- δεν πλησιάζει την ομάδα για να τραγουδήσει αλλά ψελλίζει
- δέχεται χωρίς διαφωνίες τις απόψεις και τις παρεμβάσεις των συμμαθητών της

# **Π.χ. εσωτερικευμένου προβλήματος συμπεριφοράς**

## **Στον ελεύθερο χρόνο εντός της τάξης =**

-Ζωγραφίζει μόνη της

-μετά την ολοκλήρωση της εργασίας της επιλέγει από την βιβλιοθήκη της τάξης ένα παραμύθι, επιστρέφει στην θέση της και το διαβάζει χωρίς να επικοινωνήσει με τα άλλα παιδιά ή παίζει με κάποιο παιχνίδι

-μερικές φορές πλησιάζει ομάδες παιδιών αλλά δεν συμμετέχει

-δεν ζητά από τους άλλους να σταματήσουν μια ενοχλητική συμπεριφορά

## **Κατά την διάρκεια του διαλείμματος**

-αναζητά τον αδελφό της

-σπάνια συνομιλεί με συμμαθητές της

-συμμετέχει με ομαδικά παιχνίδια μόνο όταν της το ζητήσουν

-ακολουθεί την ομάδα των κοριτσιών με τη μεγαλύτερη κοινωνική αποδοχή της τάξης χωρίς να αλληλεπιδρά



# Π.χ. εσωτερικευμένου προβλήματος συμπεριφοράς

-προφασίζεται την άρρωστη για να παραμείνει στην τάξη & όταν η δασκάλα της έχει εφημερία παραμένει δίπλα της

## Σε άλλα πλαίσια σχολικής ζωής

-μιλά χαμηλόφωνα

-όταν της μιλούν κοκκινίζει

-γελά όταν γελά όλη η τάξη

-παρουσιάζει ονυχοφαγία κυρίως στην ορθογραφία και σε ομαδικά παιχνίδια όπου από την επίδοση της εξαρτάται η επίδοση της ομάδας

-δεν αναλαμβάνει πρωτοβουλίες

-στο κοινωνικομετρικό τεστ επιλέγει 5 συμμαθήτριες & παίρνει δύο προτιμήσεις από συμμαθήτριες της

## Πρόβλημα κοινωνικής απόσυρσης

# Π.χ. εσωτερικευμένου προβλήματος συμπεριφοράς

**Καταγραφή των θετικών στοιχείων συμπεριφοράς =**

- είναι καλή στα μαθηματικά - φτιάχνει εντυπωσιακές για την ηλικία της χειρονομίες -δανείζει πρόθυμα τα πράγματα της
- Της αρέσουν οι εκδρομές – της αρέσει να προφέρει βοήθεια κυρίως σε μικρότερα παιδιά

**Επιλογή προβλήματος πρώτης προτεραιότητας =**

**η βελτίωση της μειωμένης συχνότητας αλληλεπιδράσεων με τους συνομηλίκους της στο διάλειμμα**

**Καθορισμός του στόχου της παρέμβασης – δόμηση νέας επιθυμητής και μείωση της υπάρχουσας ανεπιθύμητης συμπεριφοράς = **να αυξηθούν οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις της Μαρίας με τους συνομηλίκους της κατά τη διάρκεια του διαλείμματος****

# Π.χ. εσωτερικευμένου προβλήματος συμπεριφοράς

**Σχεδιασμός -Εκπαιδευτικού προγράμματος** =συζητάμε με την Μαρία το σκοπό του προγράμματος & τη μεθοδολογία που θα ακολουθήσουμε

**Αναζήτηση στήριξης & συνεργασίας** =συζήτηση της πρόθεσης μας με τον διευθυντή, τους συναδέλφους, και ζητάμε τη συνδρομή τους –στην συνέχεια μιλάμε με τους γονείς και συζητάμε μαζί τους την εφαρμογή του προγράμματος

**Τροποποίηση συνθηκών του φυσικού-κοινωνικού περιβάλλοντος της σχολικής τάξης=**

Όλα τα παιδιά να βγαίνουν έξω από την τάξη στο διάλειμμα

Δημιουργούμε συνθήκες και καταστάσεις στις οποίες συμμετέχει η Μαρία

Τη χρησιμοποιούμε ως αγγελιοφόρο προς τους άλλους εκπαιδευτικούς & τα άλλα παιδιά

Της ζητούμε να βοηθάει τα άλλα παιδιά αρχικά τα μικρότερα & ....

# Π.χ. εσωτερικευμένου προβλήματος συμπεριφοράς

*Διατύπωση υποστόχων =*

-η Μαρία την 1<sup>η</sup> εβδομάδα να αλληλεπιδρά με τους συμμαθητές της 3 φορές στα διαλείμματα της ημέρας

-τη 2<sup>η</sup> εβδομάδα να αλληλεπιδρά με τους συμμαθητές της 7 φορές στα διαλείμματα της ημέρας

-τη 3<sup>η</sup> εβδομάδα να αλληλεπιδρά με τους συμμαθητές της 12 φορές στα διαλείμματα της ημέρας

-τη 4<sup>η</sup> εβδομάδα να αλληλεπιδρά με τους συμμαθητές της 15 φορές στα διαλείμματα της ημέρας

Τη 5<sup>η</sup> εβδομάδα να αλληλεπιδρά με τους συμμαθητές της 20 φορές στα διαλείμματα της ημέρας

# Π.χ. εσωτερικευμένου προβλήματος συμπεριφοράς

**Επιλογή ενισχυτών** =

-ενίσχυση με λεκτικές και μη λεκτικές αμοιβές (θετικά σχόλια, νεύματα, χαμόγελο, δημόσιος έπαινος, επιβράβευση

-ενίσχυση με ευχάριστες ομαδικές δραστηριότητες (σχολικές επισκέψεις σε χώρους που επιλέγει η Μαρία)

**Ενισχυτής δραστηριότητας** = την ώρα της αισθητικής αγωγής η Μαρία θα παρουσιάσει μία από τις χειροτεχνίες της, επιδεικνύοντας τους συμμαθητές της τον τρόπο κατασκευής της και θα τους βοηθά να κατασκευάσουν μια αντίστοιχη δική τους

**Επιλογή τρόπου καταγραφής της προόδου** = η Μαρία θα παίρνει ένα βαθμό-πόντο που θα σημειώνεται με κόκκινη καρδούλα για κάθε επιτυχημένη προσπάθεια σε έναν αναρτημένο πίνακα που θα έχει την μορφή ήρωα δική της επιλογής

# Π.χ. εσωτερικευμένου προβλήματος συμπεριφοράς

**Συμμετοχή τρίτων =**

Οικογένεια –ενημέρωση οικογένειας –εξασφάλιση της σύμφωνης γνώμης τους

Διδακτικό προσωπικό –ενημερώνουμε τους συναδέλφους για το πρόγραμμα

Συμμαθητές –εμπλέκουμε στο πρόγραμμα τα παιδιά που επιλέγησαν από τη Μαρία

**Χρήση ψυχοεκπαιδευτικών στρατηγικών – τεχνικών =**

**Δόμηση επιθυμητής συμπεριφοράς με**



**A) συστηματική θετική & αρνητική ενίσχυση =**

επιδοκιμάζουμε με θετικά σχόλια κάθε επιτυχημένη προσπάθεια αλληλεπίδρασης της Μαρίας –χαμογελούμε ενθαρρυντικά & κάνουμε επιδοκιμαστικά νεύματα κάθε φορά που βλέπουμε τη Μαρία να ξεκινά μια αλληλεπίδραση

## **Π.χ. εσωτερικευμένου προβλήματος συμπεριφοράς**

**Ενισχύουμε τις επιτυχημένες προσπάθειες** αλληλεπίδρασης της Μαρίας κατά την διάρκεια του ημερησίου προγράμματος μειώνοντας την ποσότητα μελέτης της στην ανάγνωση ή και στην ορθογραφία για το σπίτι –η Μαρία θα διαβάσει μια παράγραφο αντί για ολόκληρο το κείμενο που έχουν οι συμμαθητές της ή και θα μάθει τη μισή ορθογραφία αντί της ολόκληρης

**Στο τέλος της εβδομάδας η Μαρία θα πηγαίνει στο σπίτι** της μια πλήρη αναφορά με τους βαθμούς και τους πόντους του πίνακα –οι γονείς θα επιβραβεύουν την επιτυχία της επιτρέποντας της να βλέπει τηλεόραση κατά την διάρκεια του ΣΚ, τα παιδικά προγράμματα της πρωινής ζώνης και μία κατάλληλη ταινία κατά τις απογευματινές ώρες (1<sup>η</sup>, 2<sup>η</sup> & 3<sup>η</sup> εβδομάδα) και να ασχοληθεί με τις αγαπημένες της χειροτεχνίες (4<sup>η</sup>, 5<sup>η</sup>, εβδομάδα)

# Π.χ. εσωτερικευμένου προβλήματος συμπεριφοράς

*Σταδιακή σύνδεση των επιμέρους συμπεριφορών =*

*-για κάθε επιτυχημένη προσπάθεια η Μαρία κερδίζει έναν βαθμό-  
πόντο με τη μορφή της κόκκινης καρδούλας που σημειώνεται στον  
αναρτημένο πίνακα με ταυτόχρονη επιδοκιμασία από εκπαιδευτικό  
και συμμαθητές*

*-όταν επιτυγχάνει τον ημερήσιο στόχο της 1<sup>ης</sup> εβδομάδας (3  
αλληλεπιδράσεις) η Μαρία επιλέγει να βοηθήσει έναν/μία  
συμμαθητή/τρια της στην κατασκευή μιας χειροτεχνίας –την  
ενισχύουμε αρχικά για μία ημέρα, μετά για δύο συνεχόμενες  
ημέρες, έπειτα για 3 ημέρες και συνεχίζουμε μέχρι να επιτύχει τον  
ημερήσιο στόχο για όλη την εβδομάδα*

*-όταν η Μαρία επιτύχει τον ημερήσιο στόχο της 2<sup>ης</sup> εβδομάδας (7  
αλληλεπιδράσεις) η Μαρία θα παρουσιάσει στους συμμαθητές της  
μια χειροτεχνία που έχει κατασκευάσει η ίδια και θα τους επιδείξει  
τον τρόπο κατασκευής της*



# Π.χ. εσωτερικευμένου προβλήματος συμπεριφοράς

*Καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων =*

*A. καθορισμός της δεξιότητας*

*B. συζήτηση για τη χρησιμότητα της δεξιότητας*

*Γ. επίδειξη της δεξιότητας με τη χρήση προτύπου*

*Δ. καθοδηγούμενη πρακτική με παιχνίδι ρόλων*

*Ε. σύνθεση και καθοδήγηση ως προς τη χρήση της δεξιότητας σε φυσικό πλαίσιο*

*ΣΤ. υπενθύμιση της δεξιότητας που πρέπει να χρησιμοποιηθεί*

*Επειδή η Μαρία δυσκολεύεται στις αλληλεπιδράσεις με τους άλλους αξιοποιούμε τις ευκαιρίες που προφέρουν τα διάφορα μαθήματα και κυρίως το μάθημα Μελέτη περιβάλλοντος και σχεδιάζουμε μερικά μαθήματα αλληλεπίδρασης (π.χ. παιχνίδι με κανόνες, συμμετοχή στην ομάδα, ζητώ-προσφέρω πληροφορίες, εκφράζω συναισθήματα, διατυπώνω προτάσεις για ένα περιβαλλοντικό θέμα) ακολουθώντας τα βήματα καλλιέργειας κοινωνικών δεξιοτήτων*

# Π.χ. εσωτερικευμένου προβλήματος συμπεριφοράς

--ενισχύουμε την εκδήλωση της επιθυμητής μέσω της παρατήρησης και μίμησης συμμαθητών-προτύπων

--διδάσκουμε στην Μαρία τρόπους αλληλεπίδρασης χρησιμοποιώντας την άμεση διδασκαλία το θέατρο και τα παιχνίδια ρόλων

--επίσης τη διδάσκουμε να χρησιμοποιεί την αυτοενίσχυση

**Συμβόλαιο –Επιβράβευση- Έπαινος =**

Συζητούμε και συμφωνούμε από κοινού με τη Μαρία να συντάξουμε ένα γραπτό συμβόλαιο με υπογράφουσες τη ίδια και εμάς - στο οποίο θα αναγράφονται οι υποχρεώσεις της Μαρίας καθώς και οι ενισχύσεις που θα της δοθούν όταν ανταποκρίνεται

# Π.χ. εσωτερικευμένου προβλήματος συμπεριφοράς

Μείωση της ανεπιθύμητης συμπεριφοράς =

A) απόσβεση

B) επιλεκτική ενίσχυση

Γ) ενίσχυση της ασυμβίβαστης συμπεριφοράς

(όταν η Μαρία επιλέγει να είναι μόνη της στο διάλειμμα τη στέλνουμε να φωνάξει ένα άλλο παιδί που βρίσκεται στην άκρη του προαύλιου ή μέσα στην τάξη της αναθέτουμε να βοηθήσει κάποιον συμμαθητή της)

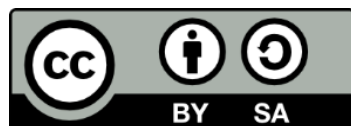
ΌΧΙ τιμωρία

**Αξιολόγηση του προγράμματος** = μετά από 5 εβδομάδες καλούμε σε συγκέντρωση όλους τους συμμετέχοντες στην εφαρμογή του προγράμματος – αξιολογούμε τα αποτελέσματα του προγράμματος παρέμβασης = **«Η Μαρία αλληλεπιδρά με τους συμμαθητές της στα διαλείμματα»**

*Ο επόμενος στόχος θα είναι =*

***«Η Μαρία να αλληλεπιδρά με τους συμμαθητές της  
μέσα στην τάξη »***

# Τέλος Ενότητας



Ευρωπαϊκή Ένωση  
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ  
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

